

מראי מקומות- סנהדרין פ"ד

דתולה בבגדים, אלא לענין אחולי עבודה קא מיירי, והיינו דאמר' לעבודה בחרתיו, לרצות עבודתו, ולא לשיבה.

(ד) **לעמוד לשרת, לעמידה בחרתיו ולא לשיבה- הק' תוס' בזבחים (טז. ד"ה מיושב),** ל"ל קרא צריך לעשות העבודה בעמידה, תיפוק ל' דצריך לעבוד בעמידה משום דאסור לישב בעזרה אלא מלכי בית דוד בלבד. וכ' דלכאו' משמע מזה דכל האיסור לישב בעזרה הוא מדרבנן, ומדאורייתא צריך לקרא לאוסרו בשעת עבודה. אולם כ' לדחות דצריך קרא למעט עבודה בהשתחואה, דמצד האיסור ישיבה בעזרה אין איסור השתחואה, ורק בשעת עבודה צריך להיות בעמידה דוקא. וע"ע בגבורת ארי ביומא (כה.), דהביא מש"כ רש"י שם דהמקור להאיסור לישב בעזרה הוא מהא דכתי' לעמוד לשרת, והק' עליו הגבול' דהא קרא זה הובא בגמ' כאן לענין הא דצריך לעשות העבודה בעמידה. והאריך שם להוכיח דהאיסור לישב בעזרה הוא מדאורייתא, דלא כתוס' הנ"ל, מהא דהק' הגמ' מהא דשמואל ה' ישן בעזרה, ומהמעשה בירבעם בן נבט, ולכן הק' כקו' תוס', למה צריכין פסוקים כאן לומר דהעבודה אסור בישיבה, הרי אסור לישב בלא"ה. ולכן כ' ליישב דמה דצריך קרא לפסול עבודה בישיבה, היינו לומר דאין לעבוד בסמיכה, דאע"ג דסמיכה יוצא מכלל ישיבה לענין ישיבה בעזרה, דאין איסור לסמוך בע"ז, מ"מ לא בא לכלל עמידה לענין עבודה, דלא סגי לסמוך בשעת עבודה, וצריך עמידה ממש.

(ה) **הזיד במעילה, רבי אומר במיתה- פרש"י** לעיל (פג.), נהנה מן ההקדש שיש בו מעילה במזיד, וכ"כ רש"י בפסחים (לג.). וכ' הפני יהושע בפסחים שם, דדברי רש"י הם דלא כתוס' שם, דס"ל דרק באכילה איכא מיתה במעילה. אולם ע' במצפה איתן שם דצידד דאולי לא נח' רש"י ותוס', דמודו תוס' דהיכא דנהנה מדבר שאינו ראוי לאכילה, דעיקר הנאתו הוי הנאה אחרת, דאז חייב מיתה אם

(א) **וערל בשר לא יבא אל מקדשי- פרש"י,** שמתו אחיו מחמת מילה. וכפשוטו מה שפי' כן הוא משום דאם רק אינו מל עצמו, א"כ לכאו' הוא ערל לב, ומה הוסיף הפסוק בערל בשר. אולם ע' בתוס' בזבחים (כב:) דכ' דמיירי במומר לערלות, ומ"מ נחשב לבו לשמים (ולא ערל לב) משום דאינו עושה אלא מדאגת צער מילה.

(ב) **לא יבא אל מקדשי- פרש"י,** והיינו אזהרה מדברי קבלה בעלמא, ולא לקי עליה. וע' בערוך לנר שהביא מש"כ הרמב"ם (ביאת מקדש ו') דלקי משום דהוי כזר. וכ' הכסף משנה שם דלוקה משום דהוי אזהרה מדברי קבלה, ולוקין אקבלה. אבל הק' הערוך לנר דאין שייך לומר כן, דהא אי' בבכורות (טו.) דאין לוקין על דברי קבלה, וכן הביא מראשונים אחרים, דלעולם אין לוקין מדין הלכה למשה מסיני. ולכן כ' הערל"נ דטעם הרמב"ם אינו משום דלוקה מדברי קבלה, אלא משום דההלכתא משוי ל' כזר, ובא יחזקאל ואסמכי' אקרא, אבל המלקות הוא משום דהוי כזר.

(ג) **לעמוד לשרת, לעמידה בחרתיו ולא לשיבה- פרש"י,** דכיון דלא נבחר, הו"ל כזר, ומה שאינו במיתה כזר העובר, היינו משום שיש ג' כתובים הבאים כא', ואין מלמדין, וכמבואר בזבחים. וע' בקרן אורה בזבחים (כג:), דכ' להסתפק אם יושב חייב מלקות או לא, האם ילפי' מזר עכ"פ שיש לו מלקות, או דלמא לעונש לא ילפי' כלל. וכ' דאם איסורו מטעם זרות, א"כ מסתבר דכמו דאמעית ממיתה, גם אימעוט ממלקות. וע' ביד רמה שהביא מש"כ רש"י, והק' דא"כ הו"ל במיתה כשאר מחוסר בגדים. וכ' דמה דהשיב הגמ' שם לקו' זו, דהוי ג' כתובין הבאין כא' ואין מלמדין, אין שייך זה כאן, דזה רק כשבא ללמד דבר אחר מדברים אלו, אבל הכא, כיון דהו"ל זר, הו"ל כזר ממש וכפריש ב' קרא מיתה, וכמו במחוסר בגדים דאיכא מיתה. ולכן פ' הרמ"ה דאין כוונת הגמ' דהוי כזר, דלא תולה התורה כהונתו בעמידה כמו

ושנה דכונסין אותו לכיפה, וע"י ששנו מיתה שע"י כיפה, דאינו מיתת ב"ד משורת הדין, מביאין ג"כ המיתה שע"י קנאין פוגעין בו, דג"כ אינו מעיקר שורת הדין.

נהנה באופן זה מהקדש, וגם רש"י מודה בדבר שראוי לאכילה, אם נהנה באופן אחר אינו חייב מיתה.

הנחנקין

(ז) **אלא למ"ד חנק חמור מאי איכא למימר - ע'**

בש"ת רעק"א (תנינא קכ"ט), שהביא מה שהק' השואל, דאם מפרשין דמכה אביו היינו דקטלי, א"כ איך דנין אותו בחנק חמור כלל, הרי אולי אינו אביו, ואף דע"פ רוב יכולין לומר דאביו הוא, אבל כבר כ' תוס' **בחולין** (י"א) דלא אזלי בתר רוב ליתן לו מיתה החמורה טפי. ותי' רעק"א בכמה אופנים. א) הא דלא אזלי בתר רובא ליזיל ממיתה למיתה, אין הביאור שיש איזה דין או דרשה שאין הולכין בתר רוב ממיתה למיתה, אלא הביאור הוא דאין לנו דרשה לומר כן, ולכן מהכ"ת ליזיל בתר רוב בכה"ג. ולכן, כיון דעכשיו אמרה תורה דמכה אביו יש לו מיתה חמורה ממכה סתם ישראל, א"כ ע"כ עכשיו חידש התורה דגם ללכת ממיתה למיתה אזלי בתר רובא. ב) למאי דקיי"ל דמותרה לדבר החמור לא הוי מותרה לדבר הקל, א"כ י"ל דמייירי דהתרה בו לענין חנק, וא"כ ממ"נ, אם אביו הוא, א"כ חייב חנק, ואם אחר הוא, פטור לגמרי, כיון דלא התרה אותו לענין סייף. וא"כ, נמצא דהרוב בא לומר דחייב מיתה בכלל, ושפיר אזלי בתרי'. ג) כאן אין הרוב פוסק דאביו הוא רק כלפי חיובו בסייף או בחנק, אלא דתיכף דנולד פסקינן דאביו הוא ע"פ רוב לכמה ענינים. וממילא, עכשיו דהרגו, הרי כבר הוחזק זה לאביו, וממילא חיובו הוא בחנק. וע"ע שם מש"כ ליישב בדרך פלפול.

(ח) **ר' מתנא אמר ואהבת לרעך כמוך - פרש"י,**

לא הוזהרו ישראל מלעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו. וע' באגרות **משה** (חו"מ ב', ס"ו, ד"ה ולכן [עמ' רצ"א]) שכ' לבאר, דאין כוונת רש"י לומר דמי שאינו מקפיד על בזיונו מותר לו לבזות אחרים, דודאי זה אינו. אלא כוונת רש"י לומר, דחבלה זו שהוא לטובתו כהקזת דם, דכל אדם רוצה בו מצד האהבה לעצמו, לא שייך לאסרו לעשות לחבירו, ואין צריך קרא להתיר זה. וכ' דלכא' אף ר' דימי, דלימד

(ו) **אלו הן הנחנקין - ע' בחי' הר"ן דכ' דגרסת** רוב הספרים הוא לסדר פרק זה אחר פרק הנשרפין, לפי שבפ' הנשרפין פירשו מצות הנשרפין והנהרגין, ובפרק זה סיימו דין חנק שהוא אחר השלשה מיתות הראשונות, ואח"כ פרק חלק. אבל כ' הר"ן דבאמת סדר המשנה אינו כן, וכ' דמה דהרי"ף לא סידר כן, אלא מסדר פרק חלק קודם פרק הנחנקין, היינו משום דבפרק הנשרפין הביא דין רוצח, דדינו בסייף, ובפרק חלק הביא דין דעיר הנדחת, דג"כ דינם בסייף, ממילא דין הוא דצריך להיות פרק חלק אחר פרק הנשרפין. אלא דהק', דסכ"ס למה הביא הא דאין להם חלק לעוה"ב בין דין רוצח לדין עיר הנדחת. והביא שיש שתירצו דכיון דרוצים לשנות דאנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעוה"ב, ממילא מתחילין בהא דכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, ואז אמרי' דיש שאין להם חלק לעוה"ב, ואחר זה שנינו דאנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעוה"ב. אבל כ' הר"ן דלכא' זה אינו, דהא לא גרסי' דאין להם חלק לעוה"ב, ובאמת יש להם חלק לעוה"ב, כיון דנעשה דינן. **ולכן פי' הר"ן דמה דפרק חלק שנינו לאחר פרק הנשרפין, היינו משום דבסוף הנשרפין מביאין כמה נדונין שאין ב"ד עונשין אותן, אלא דקנאין פוגעין בהן וכיוצא ב. וע"ז מביאין דגם אלו אין דינן בדיני אדם, אבל דיניהם חמור, דאין להם חלק לעוה"ב. והביא עוד שהרמב"ן מוסיף דבאמת אלו שאין להם חלק לעוה"ב, דינם דקנאין פוגעין בהן, ולכן אתי שפיר טפי למה שנינו אותן אחר אלו דאמרי' בהם קנאין פוגעין בו. אלא דעדיין יש לעי', למה באמת מביאין הם דקנאין פוגעין בהן קודם שגומרינן הם שדנו בב"ד. וע"ז תי' דכמו דמביאין בן סורר ומורה דנדון על שם סופו בין הנסקלין, מביאין ג"כ בא במחתרת דנדון על שם סופו, ה"ה כיון דשנינו דין רוצח שנתערב באחרים דכונסין אותן לכיפה, ושנינו ג"כ מי שלקה**

תורה במכה אביו ואמו וחבירו, היינו דוקא בלא רשות, אבל אם אביו ואמו או חבירו אומרים לו שיכם או שיקללם, אינו עובר בלאו הזה, ואינו חייב מלקות ולא מיתה. ומה שהגמ' כאן שואל אם יקזי דם או לא, כ' המנ"ח דהיינו שלא מרצון אביו. ומ"מ מסקינן דפטור, כיון דהוי לרפואה. ומה שהנהו אמוראי לא שבקו בניהם ליטול מהם קוץ, היינו דלמא יעשו חבלה שלא לצורך בשוגג, שלא ברצון אביו, אבל אם אביו מוחל או מצוה להכותו, אינו חייב כלל ואינו עובר כלל.

להתיר להקזי מהא דהוקש למכה בהמה, מסכים ליסוד זה. וצייד דאולי מצריך ההיקש להיכא דאין האב רוצה בהחבלה אף שהוא לרפואה, דכה"ג ג"כ פטור ומותר, דאין זה נלמד מואהבת לרעך כמוך, דהא אי' מיעוט אנשים שאין רוצים להצטער בחבלה, אף דידועין דרפואתם הוא עי"ז. ולכן בכה"ג י"ל דניזיל בתר דעתו, כיון דאיכא מיעוט אנשים שג"כ אין רוצין בזה. ולכן ע"ז בא הפסוק לומר דאפ"ה פטור ומותר, דהוקש למכה בהמה. וכ' דאולי ר' מתנא פליג ע"ז וס"ל דבע"כ דאב אין מקיזין דמו.

(ט) **אי הכי, אחר נמי- כ' הערוך לנר, דלכאור' הי' שייך להק', דהא אי' מצות עשה לרפאות את חבירו, וא"כ, בשלמא לגבי חבירו, יש עשה לרפאות, ודוחה הלאו דחבלה, משא"כ הלאו לחבול באביו ואמו, דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בה מיתה. ותי' דכאן לא שייך עדל"ת, דהא בעידנא דעושה החבורה אינו מרפאו** [ולכאור' זה יהי' תלוי בהנדון אם אמרי' דשייך בעידנא בהכשר מצוה, ואכמ"ל בזה].

(י) **אחר שגגת לאו- פרש"י, כשאין מתכוין, הוי שגגה באיסור שזדונו לאו בעלמא, דקיל. ופי' החי' הר"ן, "אלא נראה שהטעם הנכון, דשגגת לאו מותר מפני שלא מצינו שענש הכתוב כלל, ואפשר דאפי' בדיני שמים אינו מתחייב, שאין לך לומר שעשה איסור כשהכניס עצמו לבית הספק, שזה לטובה היתה כוונתו, לרפאות את חבירו"**. [ואולי הוא על דרך מש"כ הרמב"ן על התורה (ויקרא א', ד') דמי שעבר לאו בשוגג, אין עליהם שום נשיאות חטא, ואין צריכין ריצוי כלל".]

(יא) **רב לא שביק לברי'... מר ברי' דרבינא לא שביק לברי' וכו'- ע' בבית יוסף (יו"ד רמ"א, ג') שהביא מש"כ הרי"ף והרא"ש, דהגמ' מסיק דאסור להקזי דם, וכ' הב"י דמשמע מדבריהם דהעובדא דרב ומר דברי' פליגי אהא דפשיט הגמ' לעיל דמותר, וקיי"ל כרב ומר ברי' דרבינא. אולם הביא מש"כ הרמב"ן בתורת האדם (ענין סכנה) דלא פליגי רב ומר ברי' דרבינא אפשיטותא דלעיל, אלא דס"ל דכיון דאיכא אחריני, לא שבקינן לבן לעשותו, דלמא חביל בי' טפי ממה שהוא צריך לדרך רפואה, וה"ל שגגת חנק. וע' במנחת חינוך (מ"ח, ג'), שכ' דמה שחייבה**